

Értékteremtő
kisebbségkutatás a
Kárpát-medencében

Vajdasági
Magyar
Akadémiai
Tanács

Értékteremtő kisebbségkutatás
a Kárpát-medencében

S Z E R K E S Z T E T T E

Lendák-Kabók Karolina

Értékteremtő kisebbségkutatás a Kárpát-medencében

R E Z Ü M É K Ö T E T

Újvidék, 2019. november 30–december 1.

FŐSZERVEZŐ

Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács
Újvidék, Vojvode Mišića 1.
e-mail: vmat@vmat.rs | web: www.vmat.rs

TÁRSZERVEZŐ

MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (MTK EB), Budapest

IDŐPONT

2019. november 30–december 1. (szombat–vasárnap)

HELYSZÍN

Európa Kollégium díszterme
Újvidék, Cirill és Metód utca 11.

TUDOMÁNYOS PROGRAMBIZOTTSÁG

Lendák Imre
Korhecz Tamás
Morvai Tünde
Lendák-Kabók Karolina

SZERVEZŐBIZOTTSÁG

Lendák-Kabók Karolina
Szabó Andrea

Értékkeremtő kisebbségkutatás a Kárpát-medencében

Újvidék, 2019. november 30–december 1.

Európa Kollégium díszterme, Újvidék

P R O G R A M

2019. november 30., szombat

- 8:30–9:00 **REGISZTRÁCIÓ**
- 9:00–10:00 **MEGNYITÓ, KÖSZÖNTŐK**
Zenei bevezető (**Vitkay-Kucsera Ágota**, zongorán kíséri **Klemm Dávid**)
Lendák Imre elnök, Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács, Újvidék
Snejder-Sára Ildikó igazgatónő, Európa Kollégium, Újvidék
Kocsis Károly elnök, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest
Halasi Szabolcs segédtitkár, Tartományi Felsőoktatási és Tudományos Kutatási Titkárság, Újvidék
- 10:00–12:30 **ELŐADÁSOK**
S z e k c i ó v e z e t ő :
Kocsis Károly, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest
- 10:00–10:30 **Várady Tibor**, SZTMA Kisebbségkutatási és Emberi Jogi Bizottság, Belgrád
- 10:30–11:00 **Öllös László**, Forum Kisebbségkutató Intézet, Komárom
- 11:00–11:30 **Papp Z. Attila**, MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest
- 11:30–12:00 **Horváth István**, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár
- 12:00–12:30 **Korhecz Tamás**, UNION Egyetem – Dr. Lazar Vrkatić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara, Újvidék
- 12:30–13:30 **Á l l ó f o g a d á s**

P r o g r a m

13:30–15:10 **ELŐADÁSOK**

S z e k c i ó v e z e t ő :

Lendák Imre, Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács, Újvidék

13:30–13:50 **Cserniczkó István, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász**

13:50–14:10 **Gábrity Molnár Irén**, Magyarországi Tudományos Társág, Szabadka

14:10–14:30 **Szarka László**, MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest

14:30–14:50 **Lázár Zsolt**, Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Szociológia Tanszék, Újvidék

14:50–15:10 **Székely István Gergő**, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Politikatudományi Intézet, Kolozsvár

15:10–16:00 K á v é s z ü n e t

16:00–17:00 **KEREKASZTAL BESZÉLGETÉS**

A kisebbségkutatás jelene és jövője a Vajdaságban

M o d e r á t o r :

Szerbhorváth György, MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest

R é s z t v e v ő k :

Beretka Katinka, UNION Egyetem – Dr. Lazar Vrkić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara, Újvidék

Székely István Gergő, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Politikatudományi Intézet, Kolozsvár

Badis Róbert, Identitás Kisebbségkutató Műhely, Zenta

Morvai Tünde, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest

Lendák-Kabók Karolina, Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Szociológia Tanszék, Újvidék

2019. december 1., vasárnap

10:00–12:00 Pétervárad várlátogatása **Ózer Ágnes** történésszel

12:00–13:00 Közös ebéd (az előadóknak)

Istraživanje manjina u Karpatskom basenu kao stvaranje vrednosti

Novi Sad, 30. novembar–1. decembar 2019.

svečana sala Studentskog doma „Evropa”, Novi Sad

P R O G R A M

30. novembar 2019., subota

8:30–9:00	REGISTRACIJA
9:00–10:00	OTVARANJE, POZDRAVNI GOVORI Muzički uvod (Agota Vitkai-Kučera i David Klem klavir) Imre Lendak predsednik, Akademski savet vojvodanskih Mađara, Novi Sad Ildiko Šnejder-Šara direktorka, Studentski dom „Evropa”, Novi Sad Karolj Kočiš predsednik, Mađarski predsednički odbor za nauku u inostranstvu, Budimpešta Sabolč Halaši pomoćnik pokrajinskog sekretara, Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost, Novi Sad
10:00–13:00	PREDAVANJA M o d e r a t o r : Karolj Kočiš , Mađarski predsednički odbor za nauku u inostranstvu, Budimpešta
10:00–10:30	Tibor Varadi , SANU, Odbor za proučavanje nacionalnih manjina i ljudskih prava, Beograd
10:30–11:00	Laslo Eleš , Institut za manjinska istraživanja Forum, Komarno
11:00–11:30	Atila Pap Z. , Mađarska akademija nauke, Institut za manjinska istraživanja, Budimpešta
11:30–12:00	Ištvan Horvat , Institut za manjinska istraživanja u Rumuniji, Kluž
12:00–12:30	Tamaš Korhec , Univerzitet UNION – Fakultet za pravne i poslovne studije, „dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad
12:30–13:30	K o k t e l

P r o g r a m

- 13:30–15:30 **PREDAVANJA**
M o d e r a t o r :
Imre Lendak, Akademijski savet vojvođanskih Mađara, Novi Sad
- 13:30–13:50 **Ištvan Černičko**, Transkarpatska mađarska škola za visoko obrazovanje Ferenc Rakoci II., Berehove
- 13:50–14:10 **Iren Gabrić Molnar**, Naučno društvo za hungarološka istraživanja, Subotica
- 14:10–14:30 **Laslo Sarka**, Mađarska akademija nauke, Institut za istoriju, Budimpešta
- 14:30–14:50 **Žolt Lazar**, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za sociologiju, Novi Sad
- 14:50–15:10 **Ištvan Gerge Sekelj**, Univerzitet Babeš-Boljai, Institut političkih nauka, Kluž
- 15:10–16:00 P a u z a z a k a f u
- 16:00–17:00 **OKRUGLI STO**
Sadašnjost i budućnost istraživanja etniciteta u Vojvodini
M o d e r a t o r :
Đerđ Serbhorvat, Mađarska akademija nauke, Institut za manjinska istraživanja, Budimpešta
U č e s n i c i :
Katinka Beretka, Univerzitet UNION – Fakultet za pravne i poslovne studije, „dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad
Ištvan Gerge Sekelj, Univerzitet Babeš-Boljai, Institut političkih nauka, Kluž
Robert Badiš, Identitet radionica za istraživanje nacionalnih manjina, Senta
Tinde Morvai, Mađarska akademija nauke, Mađarski predsednički odbor za nauku u inostranstvu, Budimpešta
Karolina Lendak-Kabok, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za sociologiju, Novi Sad

1. decembar 2019., nedelja

- 10:00–12:00 Poseta Petrovaradinske tvrđave sa istoričarkom **Agneš Ozer**
- 12:00–13:00 Zajednički ručak (za predavače/ice)

Előszó

Örömmel és tisztelettel köszöntöm az *Értékteretemtő kisebbségkutatás a Kárpát-medencében* című tanácskozás rezümékötetének olvasóját. A tanácskozást a Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács (VMAT) azért szervezte, hogy alkalmat adjon a Kárpát-medencében tevékenykedő, magyar vonatkozású kutatásokkal (is) foglalkozó kisebbségkutatók számára, hogy bemutassák intézményeiket és legfontosabb kutatási projektjeiket, illetve hogy tapasztalatot cseréljenek.

A rendezvény ismeretterjesztő és kapcsolatfelvételi jellegű, és terveink szerint lehetővé teszi majd a vendégek számára, hogy megismerkedjenek a vajdasági magyar tudományosság szórványban dolgozó képviselőivel, illetve munkásságukkal. A VMAT kiemelt fontosságúnak tartotta, hogy a magyar közösség érdekképviselői szervei (elsősorban a Magyar Nemzeti Tanács (MNT)), a civil szféra, illetve a felsőoktatási- és kutatási intézmények résztvevői is jelen legyenek a tanácskozáson.

A Kárpát-medence különböző országaiból (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Magyarország, Szerbia) érkező neves előadók izgalmas előadásokkal mutatják be intézményeik és saját kisebbségkutatási projektjeiket. Többek között szó lesz arról, hogy mit is jelent pontosan az „egyenlőség” a kisebbségben élők számára, a kisebbségkutatás elmúlt harminc évéről Vajdaságban és Erdélyben, a kutatóműhelyek jelenlegi helyzetéről és a szükséges pénzforrások megszerzésének nehézségeiről, a multikulturalizmusról és etnikai távolságtartásról, a hatalmi aszimmetria és az etnikai párhuzamosság fogalmairól, a politikum és a kisebbségkutatás érintkezési pontjairól, illetve a régió nemzetállamainak asszimilációs politikájáról 1918 előtt és után.

A rendezvény két napos. 2019. november 30-án a szakmai rész központi elemei a meghívott előadók beszédjeiből áll, amelyet kerekasztal követ „A kisebbségkutatás jelene és jövője a Vajdaságban” címmel. Ismerkedési lehetőségre teret biztosít a szombati borkóstoló az előadók számára a Šijački borpincészetben, illetve a közös várlátogatás 2019. december 1-jén.

A VMAT elnöksége nevében
Lendák Imre, elnök

A meghívott előadók rezüméi,
életrajzai, intézményeinek és
a kisebbségkutatási projektjeinek leírása

Várady Tibor

akadémikus; elnök

Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia,
Kisebbségkutatási és Emberi Jogi Bizottság
Belgrád, Szerbia

Nemzeti kisebbségek jogai – esélyek és képletek

A kisebbségkutatás objektívását több lehetséges hozzáállás befolyásolja. Fontos azt a hozzáállást választani, mely nem csak a saját határainkon túl kisebbségben élő nemzettársainkban gondolkodik, hanem ugyanabba a kategóriába helyezi a határainkon belül élő kisebbségeket is. Több esély van arra, hogy előítéletek nélkül, és nem képletek keretei között közeledjünk a kérdéshez, ha nem csak egy oldalon látunk különböző kisebbségeket. Eddig publikált hét tanulmánykötetében a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia kisebbségi jogokkal foglalkozó bizottsága figyelmet fordított a Szerbiában élő kisebbségekre, csakúgy mint a határon túli szerbekre.

A képletek és frázisok elkerülése más pontokon is fontos. A kisebbségi politikában a „baj van”, illetve „siker van” frázisok helyett a valóságra kell összpontosítani. Nem elég megoldásként elfogadni mondjuk a „Testvériség-Egység” szót, azt is vizsgálni kell, hogy mik is pontosan a hozadékai. Roppant fontos kiállni a kulturális autonómiáért, de közben nem lehet félresöpörni azt a kérdést, hogy mi is a kulturális autonómia. Az „egyenlőség” helyes cél, de – amint azt több kutató és jogász is hangsúlyozta már – ha különböző emberekről, nyelvekről, kultúrákról van szó, az egyenlő elbánás a különbözőség tagadásához is vezethet. Ezért itt is túl kell lépni a képleten, ha igazi esélyt akarunk teremteni, és szembesülnünk kell azzal a komoly kérdéssel, hogy mi is pontosan az „egyenlőség”, ha kisebbségekről van szó.

V á r a d y T i b o r

I N T É Z M É N Y É N E K É S K I S E B B S É G K U T A T Á S I
P R O J E K T J E I N E K L E Í R Á S A :

A Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia harminc évvel ezelőtt szervezett egy bizottságot mely emberi jogok és kisebbségi jogok kutatásával foglalkozik. A bizottság neve: „Odbor za proučavanje prava nacionalnih manjina i ljudskih prava“ (Nemzeti Kisebbségek Jogait és Emberi Jogokat Tanulmányozó Bizottság). Az utóbbi két évtizedben ez a bizottság hét tanulmánykötetet jelentetett meg, melyek a Jugoszláviában (később Szerbiában) élő nemzeti kisebbségek jogaival, valamint a szomszédos országokban élő szerb kisebbség jogaival foglalkoznak.

É L E T R A J Z :

Nagybecskerekén született 1939-ben, és ott fejezte be magyar nyelven a gimnáziumot. Jogi diplomát a Belgrádi Egyetem Jogi Karán szerzett, a jogtudományok doktorának címét (S.J.D.) pedig a Harvardon. Tagja a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiának, és elnöke az Akadémia Nemzeti Kisebbségek Jogait és Emberi Jogokat Tanulmányozó Bizottságának. Tanított az Újvidéki Egyetemen, a budapesti Középeurópai Egyetemen, Amerikában a Berkeley, Harvard, Emory, Cornell és más egyetemeken, Franciaországban a Sorbonne-on, valamint több más európai egyetemen. Tagja számos nemzetközi tudományos társaságnak. Külkereskedelmi választottbíráskodással foglalkozó tankönyvét minden kontinensen használják az oktatásban.

Míg az Újvidéki Egyetemen tanított, sikerült részleges párhuzamos magyar nyelvű oktatást bevezetnie, és ő tartotta az Újvidéki Egyetem Jogi Karán az első magyar nyelvű órákat.

Több mint 300 tudományos publikációja jelent meg, melyeket 5 nyelven írt.

Díjak között megemlíthető:

“Vitez Poziva” (“A Hivatás Vitéze”) díj Belgrád, 2007;

Pro Renovanda Cultura Hungariae Deak Ferenc kutatói díj Budapest, 2010;

Nagrada grada Zrenjanina (Nagybecskerek város díja) 2016;

Civis Academicus Honoris Causa (Szegedi Egyetem Díszpolgára) 2019;

MTA Eötvös József Koszorú Díj 2019.

Szépirodalmi munkásság:

- Indulása óta szerkesztője volt az Új Symposion folyóiratnak, 1969 és 1971 között felelős szerkesztője.
- 12 szépirodalmi könyve jelent meg (hat magyarul, négy szerbül, egy angolul és egy németül)
- 1978-ban egy szerb esszékötetete „STRAŽILOVO” irodalmi díjat kapott; 2018-ban egy magyar prózakötete SZENTELEKY irodalmi díjat kapott.

Korhecz Tamás

egyetemi tanár; alkotmánybíró

UNION Egyetem – Dr. Lazar Vrkatić Jogi és Üzleti Tanulmányok Kara,
Újvidék

Szerbiai Alkotmánybíróság, Belgrád, Szerbia

Kisebbségkutatás a Vajdaságban a jogtudomány és a politikatudomány területén

A tanulmánynak a célja, hogy általánosságban és a teljesség igénye nélkül értékelje az elmúlt közel három évtized vajdasági kisebbségkutatásait a jog és a politológia területén. Szeretnénk tömören megfogalmazni mi jellemezte ezeket a kutatásokat és azok eredményeit: kik kutattak, milyen intézmények keretében, ki finanszírozta ezeket a kutatásokat, milyen nyelveken és hol publikálták a kutatások eredményeit, volt-e tervezettség a vajdasági kisebbségkutatásokban. A jogtudomány és a politikatudomány területén folytatott vajdasági kisebbségkutatásnak a következő általános jellemzőit fogalmazhatjuk meg:

1. ezeket a kutatásokat leginkább a kisebbségekhez, elsősorban a magyarsághoz tartozó szakírók, tudósok és kutatók folytatták,
2. a kutatásokat szétszórtan, megfelelő koordináció és együttműködés nélkül atomizáltan folytatták az érintett kutatók,
3. a kutatásokat leggyakrabban a szerbiai – vajdasági tudományos kutatással foglalkozó intézményeken kívül folytatták le és publikálták,
4. kapitális, összefoglaló kutatások és tudományos publikációk nem születtek a két tudomány területén.
5. a kutatások alapján elkészült publikációk aránylag ritkán lettek idézve a vonatkozó szakirodalomban.

A munkában megfogalmazódnak azok a javaslatok is, amelyek megvalósításával minőségi és mennyiségi haladást érhetnénk el ezen kutatások terén.

I N T É Z M É N Y É N E K É S K I S E B B S É G K U T A T Á S I
P R O J E K T J E I N E K L E Í R Á S A :

A „Dr. Lazar Vrkatić” Jogi és Üzleti Tanulmányok Kar a belgrádi székhelyű UNION Egyetem egyik kara. A felsőoktatási intézmény immár három éve a tragikus hirtelenséggel elhunyt alapító-tulajdonos dr. Lazar Vrkatić egyetemi tanár nevét viseli. Az újvidéki székhelyű egyetemi kar, akkreditált felsőfokú alap- és mesterképzést folytat a jog, a pszichológia, az angol nyelv és a biztonsági tanulmányok területén, de emellett tudományos kutatási projektek hordozója is.

Dr. Korhecz Tamás jelenleg két államilag támogatott tudományos kutatási projektben vesz részt, mindkettő a kisebbségek jogvédelmét érinti.

1. “Kétoldalú szerződéses kapcsolatok és kisebbségvédelem Közép- és Délkelet-Európában” (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont) 2016–2020
2. “NEMZETI, KÖZÖSSÉG, KISEBBSÉG, IDENTITÁS – A nemzeti alkotmánybíróságok szerepe és aktivizmusa az alkotmányos identitás és a kisebbségi jogok alkotmányos értékeinek a védelmében” (SZTE-ÁJK – UNION-JÚTK) 2019–2021

É L E T R A J Z :

Az általános és középiskolát Szabadkán végezte. Az Újvidéki Tudományegyetem Jogtudományi Karán diplomázott 1992-ben. Jogi tanulmányait 1994-ben folytatta Budapesten a Közép-európai Egyetem (CEU) Jogi Tanszékén, ahol 1996-ban szerzett mesterfokozatot. Ugyancsak a CEU-n szerezte meg a jogtudomány doktora (SJD) címet. Időközben tanulmányokat folytatott a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Jogi Karán, illetve a kanadai Kingstonban a Queens Egyetemen.

2008-óta oktat az újvidéki Jogi- és Üzleti Tanulmányok Karon (2018-ban megszerezte az rendes egyetemi tanár címet). Éveken át tanított a kamanci Educons egyetemen, vendégtanárként a budapesti Közép-európai Egyetem Jogi Tanszékén, a győri Széchenyi Egyetem Deák Ferenc ÁJK, valamint a Szegedi Tudományegyetem ÁJK-n. Az Óbudai Egyetem címzetes egyetemi tanári címet adományozott neki 2012-ben.

Több mint 90 szakmai és tudományos publikációja jelent meg magyar, szerb, angol, román és francia nyelven. Szűkebb szakmai érdeklődési területei: kisebbségi autonómia, hivatalos nyelvhasználat, a közigazgatás szervezete, az államhatalom decentralizációja.

2016. december 17-én 9 éves megbízatással a szerbiai Alkotmánybíróság bírójává nevezték ki.

Gábrity Molnár Irén

egyetemi tanár; elnök

Újvidéki Egyetem, Közgazdasági Kar, Szabadka
Magyarságkutató Tudományos Társaság
Szabadka, Szerbia

30 éve a kisebbségkutatás szolgálatában-sodrásában

A vajdasági magyarságnak a tudományos életben dezorganizált intézményes szigetei vannak. A stratégiai gondolkodás hiányos a vajdasági magyar tudományosságban: az intézményesítés szükségessége, de a kivitelezhetősége homályban van (Kisebbségkutató Központ alapítása?). A szakmai műhelyek jelenlegi státusa és a forráshiányok nem teszik lehetővé az átfogó kutatási jövőtervezést: feladatáthárítás; egyes szakmai testületek nem tekintik magukat illetékeseknek, ezért a kisebbségkutatókat felsőoktatási intézményhez kellene csatlakoztatni (pl. *Társadalomtudományi Kutatóintézet a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon*).

A vajdasági magyar tudományosság általános rövidtávú feladatai: (1) Helyzetelemzés a tudományos műhelyek tevékenységéről, intézményesítés és új kutatók bevonása (*FIATAL PhD utánpótlás*), (2) A rendelkezésre álló források és támogatásalternatívák racionális hálózatos leosztásának kijelölése (3) Nemzetközi és anyaországi intézményes és műhelykapcsolatok/hálózatok építése és az egyes ágazatok és szakmai testületek közötti munka összehangolása (előtérben az *interdiszciplináris kutatások és publikációk*).

A kisebbségkutatás terén a többdimenziós szervezkedést támogatom, de ezzel együtt vállalni kell a *közösségfejlesztés diszharmonióját* is. Alapvető cél az, hogy az állami intézmények, a politikai elit és a civil szervezetek, mozgalmak kommunikációjával létrejöjjön az az interakciós együttműködés, amelyik a vajdasági magyar közösséget társadalmi erőnlétében erősítheti. Ebben van jelentős feladata a Magyar Nemzeti Tanácsnak. *Intézményes/felsőoktatási háttér nélkül nem működik a tudományos hálózatépítés.*

A kisebbségi tudományművelést érdemes közösen kutatni, publikálni és hasznosítani a Kárpát-medencében. Fontos a tudományos műhelyek hálózatos együttműködése, mert elősegíti egy kisebbségkutatási stratégia kidolgozását a nemzetközi térségben. Egy regionális dokumentációs és kutatóintézeti hálózatközpontban a magyar–magyar szakértői csoportok folyamatosan együttműködhetnek és megtervezhetik a kutatásaikat és publikációik cseréjét. (Pl. MTA: *Kárpát-medencei Magyar Tudományos Kollégium létrehozása*). Közös problémánk a fiatalítás, a tehetségek szülőföldön tartása.

INTÉZMÉNYÉNEK ÉS KISEBBSÉGGUTATÁSI
PROJEKTJEINEK LEÍRÁSA:

A Magyarságkutató Tudományos Társaság kutatási projektumai 2000-től témacsoportok szerint:

- kisebbségi magatartásvizsgálatok- magyar közösség etnikai önszerveződésének feltételei, a vajdasági magyarok időszerű állapotvizsgálatai, változó demográfia (13 kutatás),
- az anyanyelvű oktatás múltja és jövője, a vajdasági iskolahálózat feltérképezése (22 kutatás),
- munkaerő-kutatás (11 kutatás),
- a nemzeti, vallási és polgári identitás (4 kutatás),
- a vajdasági magyarok migrációja (7 kutatás),
- ifjúsági kutatások (5 kutatás),
- médiakutatások (4 kutatás),
- demográfiai- és szórványkutatások (4 kutatás),
- művelődéstörténeti kutatás (4 kutatás),
- nyelvpiszológiai és szociolingvisztikai projektum (2 kutatás),
- a civil szervezetek kutatása és egyéb adattárgyűjtés (3 kutatás).

A projektumok pontos adatait lásd: *Kutatások sodrásában – az mtt 25. éve (Jubileumi kötetet szerkesztette Gábrity Molnár Irén)*, 2016. 203-211. <https://mtt.org.rs/wp-content/uploads/Kutatasok-sodrasaban-2016.pdf>

É L E T R A J Z

Gábrity Molnár Irén a szabadkai Közgazdasági Karon közgazdász oklevelet, a Belgrádi Egyetem Politika Tudományok Kara, magiszteri, majd tud. doktori fokozatot szerzett (1986).

Főállásban 1978 óta, a Közgazdasági Karon tanít, ahol Oktatási és tudományügyi dékán-helyettes volt.

A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar alapító bizottságának tagja.

A Szociológia, Európa Unió politikai rendszere, Európa történelme, A régió emberi erőforrásának a szociológiája, Oktatásszociológia, Családszociológia kurzusok vezetője.

Tudományos kutatási témái: kisebbség, oktatás, vallásszociológiai, munkaerő, ifjúság, értelmiség, migráció, média, szórványkutatás. Az MTA külhoni Köztestületi tagja (2000).

A vajdasági Magyarságkutató Tudományos Társaság alapító tagja (1991) és elnöke (1995-).

Tíz szakmai és tudományos testület/szervezet, közte az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság tagja.

A Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács (Újvidék) alapító tagja és alelnöke (2008–2016).

A budapesti Nemzetstratégiai Kutató Intézet kutatója részmunkaidős távmunkában (2018).

Publikációs eredmények:

4 monográfia; 32 könyvfejezet; 6 egyetemi tankönyv; több mint 200 tanulmány hazai és külföldi (Szerbia, Magyarország, Románia, Szlovákia, Hollandia, Svájc, Németország, Ausztria) folyóiratokban; 240 konferencia részvétel; 76 kutatási projektum.

A Magyarorsággkutató Tudományos Társaság szakpublikáció-sorozatának, a Regionális Tudományi Társaság köteteinek a szerkesztője.

Kitüntetések:

- *Magyar Érdemrend Lovagkeresztje* (Magyarország Köztársasági Elnöke társadalomtudományi munkásságáért, a délvidéki magyar közösség szolgálatáért, tehetséggondozásért, 2012);
- *Arany János Kiemelkedő Tudományos Teljesítményért-díj* (MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága, 2009);
- *Kisebbségért Díj* (Magyar Köztársaság, 2005-ben, tudományos, oktatói, közéleti tevékenységéért);
- *Gróf Klebelsberg Kuno emlékérem* (Magyar Oktatási Miniszter, 2000).

Lázár Zsolt

egyetemi tanár

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Szociológia Tanszék
Újvidék, Szerbia

Nemzeti kisebbségek demokratikus potenciálja a Vajdaság Autonóm Tartományban

A Vajdaság Autonóm Tartományban végzett átfogó felmérések a nemzeti kisebbségek multikulturalizmusáról, a szerző empirikus adatokat mutat be, illetve elemez az alábbiakról: etnikai távolságtartás a tartományban, a nemzeti közösségek kötődése bizonyos területi egységekhez, a válaszadók preferenciái az egyetemes, kollektív és egyéni értékekre vonatkozólag, valamint a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek hajlandósága a politikai és kulturális aktivizmus különféle formáira. A fent említett adatok – más kutatási eredményekkel kombinálva – képezik az alapot a Vajdaságban élő többségi népek és nemzeti kisebbségek demokratikus és polgári potenciáljainak levonásához, amelyeket a Vajdaság mint területi közösség alábbi modelljei iránti elkötelezettségük fejez ki: hangsúlyozottan nemzeti modell, mérsékelt nemzeti modell, multietnikus modell és polgári modell.

INTÉZMÉNYÉNEK ÉS KISEBBSÉGKUTATÁSI
PROJEKTJEINEK LEÍRÁSA:

[/faculty/about-faculty/the-history-of-the-faculty-of-philosophy”bout-faculty/the-history-of-the-faculty-of-philosophy](#)

Az előadó a következő kisebbségkutatási projektumokon szerepelt:

- A multikulturáliság és a regionalizáció szociológiai szempontjai és azok hatása a Vajdaság Autonóm Tartomány és a Szerb Köztársaság fejlődésére (2001–2005). A Szerb Köztársaság Tudományos Minisztériuma,

L á z á r Z s o l t

- Vajdaság AT multikulturális jellege mint a délkelet- és közép-európai regionális integráció tényezője (2006–2010, 2007-ben a projektum vezetője volt). Vajdaság Autonóm Tartomány Végrehajtó Tanácsa tartományi tudományos és technológiai fejlesztési titkársága,
- Etnikai közösségek kollektív dinamikája Vajdaságban (2010). A Szerb Köztársaság Emberi és Kisebbségi Jogok Minisztériuma.

É L E T R A J Z :

Lázár Zsolt (1961, Újvidék, szociológiai tudományok doktora és politológia tudományok magisztere) rendes egyetemi tanár az Újvidéki Egyetem Szociológia Tanszékén.

Négy monográfia és több mint ötven tudományos cikk szerzője, emellett három tanulmánykötet szerkesztője is (az újvidéki Exit Fesztivál közönségkutatásáról, a Vajdaság multikulturalizmusáról és regionalizációjáról).

A kultúra, a vallás és a művészet problémáival foglalkozik.

Tagja az Amerikai Antropológiai Társaságnak és a Szerb Szociológiai Társaságnak.

A Sociological Review (Belgrád) tudományos folyóirat főszerkesztője (2009–2012).

Horváth István

elnök

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet / Institutul de Studiere
a Problemelor Minorităților Naționale

Kolozsvár, Románia

Romániai magyar kisebbségkutatás 1989 után: intézményes dinamika, szerepdefiníciók és dilemmák

A kisebbségkutatás viszonylag tág, és ebből fakadóan nehezen behatárolható tevékenységi terület, és talán még nehezebb értelmezni a termelt tudás hasznosulását, esetleges értéktermelő, teremtő vonzatait. Persze, önmagában a tudás érték (még a fölösleges dolgok tudása is jobb a tudatlanságnál), de kérdés, hogy a tudás milyen átfogóbb felismeréseket alapoz meg, illetve miként teszi hatékonyabbá a közösségi cselekvést?

Az 1989 után kialakult romániai magyar kisebbségkutatás akár sikertörténetként is elmesélhető. Kétségtelen, hogy a mezőny kiterjedése és professzionalizálódása, valamint a termelt tudás volumene és összetettsége vonatkozásában (amely bemutatására kísérletet teszünk), három évtized után jelentős eredményeket könyvelhetünk el. Viszont kérdéses marad, a termelt tudás, a tudás-termelés hasznosulása: a politikai érvelés, közpolitikai cselekvés és identitásalakítás vonatkozásaiban.

A „népszolgálat”, messziről nem egyértelmű eszmerendszere, még a kilencvenes évek elején keretet adott a (kisebbség-) kutatói indíttatásoknak, szerepeknek. Mára a szerepek és kutatói habitusok mindenekelőtt szervezeti és azon túlmutatóan dominánsan szcientometriai logikáknak rendelődnek alá. Nyitott marad az a kérdés, hogy a termelt tudás milyen mértékben és formában tud nagyobb szervezettséget, eredményességet vinni a közpolitika művelésébe? Mindenekelőtt, de nemcsak azért mert esetleges marad magának a romániai magyar közpolitikai szándéknak az érvényesülési tere.

Az intézményesülés és a professzionalizálódás folyamata során a lényeglátásra és szintézisre törekvő értelmiségi (és hangsúlyosan literátori) beszédmódról a hangsúly áttevődött a diszciplináris fegyvellemmel termelt és kommunikált, jellegéből fakadóan, kis valóságreszeket taglaló tudástermelésre. A cselekvés lehetséges és helyes irányait taglaló megközelítésekről, az egzakt helyzetleírásra. Nyitott kérdés marad, hogy ez miként kapcsolódik a felismeréssel és a cselekvéssel?

I N T É Z M É N Y É N E K É S K I S E B B S É G K U T A T Á S I
P R O J E K T J E I N E K L E Í R Á S A :

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (hivatalos nevén Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, továbbá NKI) Kolozsváron, 2007 óta működő romániai közintézmény. A működését szabályozó törvényeknek megfelelően az NKI az Interetnikus Kapcsolatok Hivatalának, vagyis a román kormány kisebbségi ügyekben illetékes szakpolitikai szervezetének az alárendeltségében, ám önálló, saját költségvetés fölött rendelkező intézetként tevékenykedik. Mandátuma a 21 parlamenti képviselővel rendelkező romániai kisebbség helyzetének és problémáinak a kutatása valamint az eredmények beágyazása és értelmezése a nemzetközi kisebbségvédelmi gyakorlatba.

Főbb intézeti kutatási irányok (és programok):

- Állami erőszak a kisebbségek ellen (észak-erdélyi deportálások, romák deportálása Transznisztriába);
- Kisebbségi elit, kisebbségi intézményrendszer a kommunista Romániában (együttműködések a volt Securitate archívumát tanulmányozó intézettel (cenzúra, Kriterion és Domokos Géza megfigyelési aktacsomója, a konstancai muzulmán imámképző lezárása, etnikai migráció a kommunizmus idején);
- Kisebbségi önszerveződési formák, politikai mozgósítás és a kisebbségi képviselet, és kisebbségek intézményrendszerének a sajátosságai 1989 utáni Romániában (kisebbségi képviseleti rendszer kutatása, Kisebbségi Intézménytár, a kisebbségi szervezetek választási eredményei);
- A kisebbségek demográfiai és társadalomszerkezeti helyzete (demográfiai dinamikák: beleértve vegyes házasság és asszimiláció; etnikai rétegződéskutatás, stb.);
- Kisebbségi közpolitikák és azok hatékonysága (MIN-LEX Jogtár, közigazgatási nyelvi jogok alkalmazása, a romániai kisebbségek képviseleti és finanszírozási rendszerének az értékelése);
- Kétnyelvűség kutatások (nyelvhasználat és kétnyelvűség mintázatok, nyelvváltás és asszimiláció, nyelvi vitalitás modellezése, kisebbségek nyelvpolitikái és nyelvstratégiái);
- Romakutatások (SocioRoMap – a romániai cigánytelepek feltérképezése, a roma migráció és következményei a kibocsátó közegekre, a romák integrációját megcélzó közpolitikák és intézményrendszer hatékonyságának értékelése);
- Kisebbségi emlékezet és emlékezőpolitikák. Néptánc és identitáspolitika. Etnovallásosság. Kisebbségi nők a két világháború között;
- Újabb kutatási irányok: Az Európa Tanács kisebbségvédelmi (Nyelvi Karta és Keretegyezmény) hatékonyságának értékelése. Anyaországok és romániai kisebbségek – összehasonlító kutatás.

É L E T R A J Z :

Horváth István 1991-ben szerzett filozófia-szociológia egyetemi diplomát kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. Ugyanott védte meg 2002-ben doktori tézisét *Nyelv, identitás etnicitás* címmel.

2013-tól a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE), Szociológia Tanszékének a docense. Huszonnyolc éves oktatói és oktatásszervezői munkája során kisebbségsszociológia, szociolingvisztika, társadalomelmélet, és migráció témakörében tartott előadásokat és szemináriumokat. Aktívan hozzájárult a kolozsvári magyar nyelvű szociológia oktatás beindításához és a kolozsvári Magyar Nyelvű Szociológia és Szociális Munka Intézet megszervezéséhez. A kolozsvári magyar szociológusok által 2003-ban indított *Erdélyi Társadalom* folyóirat első főszerkesztője 2008-ig.

2002–2007 között az Etnikumközi Viszonyok Kutatóközpontjának (Centrul de Cercetare a Relațiilor Interetnice) igazgatója (1993-tól az intézet munkatársa).

A 2007-ben induló kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézet alapító és jelenlegi elnöke.

Több könyvet és tanulmányt publikált etnopolitika, interetnikus viszonyok, etnikai migráció, vegyes házasságok, kisebbségi kétnyelvűség és nyelvpolitika témakörében.

Székely István Gergő

tudományos munkatárs

Nemzeti Kisebbségkutató Intézet / Institutul de Studiere
a Problemelor Minorităților Naționale
Politikatudományi Intézet, Babeş-Bolyai Egyetem
Kolozsvár, Románia

Egyenlőtlen akkommodáció: az erdélyi magyar közösség helyzete a romániai kisebbségpolitikai rezsimben

Előadásomban egy értelmezési keretet mutatok be a romániai magyar közösség helyzetére vonatkozóan, amelyet az *Unequal Accommodation of Minority Rights. Hungarians in Transylvania* című kötetünkben vázoltunk fel. Ezen értelmezés kulcsfogalmai a hatalmi aszimmetria és az etnikai párhuzamosság.

A hatalmi aszimmetria szoros összefüggésben áll a román kisebbségpolitikai rezsim kétarcúságával: míg a rendszer tartalmaz számos olyan elemet, amely kedvező az etnicitás politikai aktiválásához (pl. etnikai pártok elismerése, számukra kedvező választási szabályozások), más szempontból nagyon világos korlátok is léteznek, amelyek egyfajta üvegplafonként korlátozzák bizonyos kisebbségi követelések legitimként való elismerését. Az autonómia bármilyen formája például egyértelműen kívül esik ezen a határon, de ugyanez igaz az etnikai alapon történő hatalommegosztás intézményesítésére is. Utóbbinak az egyik legsúlyosabb következménye a hatalmi aszimmetria, illetve az, hogy a többség-kisebbség viszony aszimmetrikus politikai alkuk révén rendeződik. A magyar kisebbséget képviselő eliteknek a hatalomban való részvételére és az erőforrásokból való részesedésre vonatkozó igényét (nagyjából 1996 óta) legitimként ismerik el, ám az alku folytán megszerezhető javak nem érik el azt a szintet, amit egy hasonló támogatottságú román párt elérne. Az is lényeges, hogy a kisebbségi eliteknek az állami erőforrásokhoz való hozzáférésért cserébe le kell mondaniuk a radikálisabb követelések hangoztatásáról (pl. autonómia). Ezért ezt a rendszert kontroll-kooptációs modellnek is nevezzük elemzéseinkben.

A másik kulcsfogalom az etnikailag párhuzamos társadalom. Ez egyszerre egy ideológia, egy cél, és egy empirikusan vizsgálható realitás. Ideológiaként a két világháború között jelenik meg, 1990 után ehhez nyúlnak vissza a kisebbségi elitek. Ami az empirikus oldalát illeti a jelenségnek, bizonyos társadalmi mezők esetében a párhuzamosság nagyon hangsúlyos (pl. egyházak, iskolahálózat), más mezőkben igen korlátozott (gazdaság), azonban az utóbbi időben néhány új mező is hangsúlyosan a párhuzamosság irányába kezd eltolódni (pl. sport, gazdaság). Utóbbi folyamatban kulcsszerepe van az anyaország támogatáspolitikájának is, az e tekintetben végbemenő nagyságrendbeli növekedés pedig a jövőre vonatkozó elvárások szempontjából kulcsfontosságú kérdéseket vet fel. Ezek a források ugyanis – szemben az ezelőtt öt évvel jellemző helyzettel – immár összemérhetőek azokkal, amiket a kisebbségi elitek az imént vázolt (aszimmetrikus) alkuk folytán a lakóhely szerinti államtól tudtak megszerezni. Ez a változás akár a fentebb leírt etnopolitikai integrációs modellt is kikezdeheti, ugyanakkor a román állam reakcióját a megváltozott helyzetre egyelőre nem igazán látni.

I N T É Z M É N Y É N E K É S K I S E B B S É G K U T A T Á S I P R O J E K T J E I N E K L E Í R Á S A :

A Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (hivatalos nevén Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, továbbá NKI) Kolozsváron, 2007 óta működő romániai közintézmény. A működését szabályozó törvényeknek megfelelően az NKI az Interetnikus Kapcsolatok Hivatalának, vagyis a román kormány kisebbségi ügyekben illetékes szakpolitikai szervezetének az alárendeltségében, ám önálló, saját költségvetés fölött rendelkező intézetként tevékenykedik. Mandátuma a 21 parlamenti képviselővel rendelkező romániai kisebbség helyzetének és problémáinak a kutatása valamint az eredmények beagazása és értelmezése a nemzetközi kisebbségvédelmi gyakorlatba.

Főbb intézeti kutatási irányok (és programok):

- Állami erőszak a kisebbségek ellen (észak-erdélyi deportálások, romák deportálása Transznisztriába);
- Kisebbségi elitek, kisebbségi intézményrendszer a kommunista Romániában (együttműködések a volt Securitate archívumát tanulmányozó intézettel (cenzúra, Kriterion és Domokos Géza megfigyelési aktacsomója, a konstancai muzulmán imámképző lezárása, etnikai migráció a kommunizmus idején);
- Kisebbségi önszerveződési formák, politikai mozgósítás és a kisebbségi képviselő, és kisebbségek intézményrendszerének a sajátosságai 1989 utáni Romániában (kisebbségi képviselői rendszer kutatása, Kisebbségi Intézménytár, a kisebbségi szervezetek választási eredményei);
- A kisebbségek demográfiai és társadalomszerkezeti helyzete (demográfiai dinamikák: beleértve vegyes házasság és asszimiláció; etnikai rétegződéskutatás, stb.);
- Kisebbségi közpolitikák és azok hatékonysága (MIN-LEX Jogtár, közigazgatási nyelvi jogok alkalmazása, a romániai kisebbségek képviselői és finanszírozási rendszerének az értékelése);
- Kétnyelvűség kutatások (nyelvhasználat és kétnyelvűségi mintázatok, nyelvváltás és asszimiláció, nyelvi vitalitás modellezése, kisebbségek nyelvpolitikái és nyelvstratégiái);

- Romakutatások (SocioRoMap – a romániai cigánytelepek feltérképezése, a roma migráció és következményei a kibocsátó közegekre, a romák integrációját megcélzó közpolitikák és intézményrendszer hatékonyságának értékelése);
- Kisebbségi emlékezet és emlékezőpolitikák. Néptánc és identitáspolitika. Etnovallásosság. Kisebbségi nők a két világháború között;
- Újabb kutatási irányok: Az Európa Tanács kisebbségvédelmi (Nyelvi Karta és Keretegyezmény) hatékonyságának értékelése. Anyaországok és romániai kisebbségek – összehasonlító kutatás.

É L E T R A J Z :

Székely István Gergő 2004-ben szerzett politikatudományi egyetemi diplomát kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. Ezt követően a budapesti CEU-n magiszteri (2007), majd doktori diplomát (2014) szerzett, doktori disszertációjában a romániai, szerbiai és szlovákiai magyar kisebbséget képviselő politikai pártok közötti versengés és együttműködés kérdésköreit vizsgálta.

2007 óta a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (ISPMN) munkatársa, kutatási területei elsősorban az etnopolitika, a kisebbségek politikai képviselete és politikai mobilizációja. Emellett a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politikai-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karának óraadó tanára.

Több etnopolitikai tematikájú tanulmány szerzője, társszerzője és társszerkesztője (Kiss Tamás, Toró Tibor, Bárdi Nándor és Horváth István mellett) az *Unequal Accommodation of Minority Rights. Hungarians in Transylvania* című kötetnek, amely 2018-ban jelent meg a Palgrave Macmillan kiadónál.

Cserniczkó István

igazgató; alelnök

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpontja, Beregszász
Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács
Beregszász, Ukrajna

Egy nyelvészeti kutatóműhely lehetséges társadalmi hasznáról: a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont példája

A politikusok rendszerint nem sokra becsülik a bölcsészet- és társadalomtudományi kutatásokat. Hiába halmoztak fel a kutatók jelentős tudásanyagot a társadalom működéséről, a lehetséges veszélyekről, a döntés-előkészítők és a döntéshozók ingerküszöbét nem érik el a szakmai leírások és elemzések. A sajtó csak akkor figyel fel egy-egy kutatási eredményre vagy adatra, ha abban politikai érdeket vagy szenzációt lát. Ilyen körülmények között lehet-e, illetve milyen társadalmi haszna lehet egy kisebbségi helyzetben működő nyelvészeti kutatóműhelynek? Az előadás a kárpátaljai Beregszászon működő Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont példáján mutatja be, hogyan hasznosulnak mégis a kis létszámú kutatócsoport munkájának eredményei.

INTÉZMÉNYÉNEK ÉS KISEBBSÉGKUTATÁSI PROJEKTJEINEK LEÍRÁSA:

A Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont 2001-ben jött létre Beregszászon, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán, annak szervezeti egységként. A kutatóműhely 5 munkatársa elsősorban a kárpátaljai magyar nyelvhasználat, a két- és többnyelvűség társadalmi vonatkozásai, nyelv és oktatás összefüggései, illetve az ukrajnai nyelvpolitika területén végzi kutatásait. Bár ezen kutatási témák egyike sem „klasszikus” értelemben vett kisebbségkutatás (vajon mi is tartozik pontosan a „kisebbségkutatás”

profiljába?), mégis: olyan kutatási eredményekkel rendelkezünk e témakörökben, amelyek iránt ma már nyitottnak és érdeklődőnek mutatkozik mind a kárpátaljai magyar érdekképviselet, mind pedig a magyarországi nemzetpolitika.

Kisebbségben szinte minden társadalomtudományi kutatásnak van kisebbségkutatási vonatkozása. Kutatóműhelyünk kutatásai négy nagyobb csoportba oszthatók:

1. Közös, kárpát-medencei kutatási programok: együttműködésben a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózatban velünk együtt dolgozó partnereinkkel (a magyar nyelv „határtalanítása”).
2. Nagy(obb) vizsgálatok, ahol „alvállalkozók” vagyunk: kárpátaljai vonatkozással is bíró, az egész Kárpát-medencét (vagy annak nagyobb részét) felölelő programok, ahol a kárpátaljai (rész)kutatást végezzük (pl. A magyar nyelv a 20. század végén, Magyar fiatalok a Kárpát-medencében stb.).
3. Az intézet központi projektjei (pl. az ukrainai nyelvpolitika folyamatos monitoringja).
4. A munkatársak egyéni kutatási témái.

Kutatásainkról, publikációinkról a honlapunkról tájékozódhatnak részletesebben az érdeklődők: <http://hodinkaintezet.uz.ua/>

É L E T R A J Z :

Csernicskó István nyelvész. Az egykori Szovjetunió legnyugatibb városában, Csapon született 1973-ban. A helyi középiskolában tett érettségi után magyar nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet szerzett az Ungvári Állami Egyetemen, majd Budapesten, az ELTE BTK-n védte meg PhD értekezését 2001-ben. Ugyanitt habilitált 2012-ben.

2018-ban nevezték ki egyetemi tanárrá, 2019-től az MTA doktora.

1997-től a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója (2001–2014 között rektorhelyettese), 2001-es alapítása óta a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont vezetője.

2014–2018 között a Pannon Egyetem docense, 2018-tól professzora.

Szarka László

tudományos főmunkatárs; egyetemi docens

MTA, Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézet,
Budapest, Magyarország

Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Történelem Tanszék
Komárom, Szlovákia

Az asszimilációs folyamatok nemzetállami sajátosságai 1918 előtt és után

A 20. század eleji Magyar Királyság társadalmilag gazdagon rétegzett, nyelvileg és vallásilag sokszínű, soknemzetiségű nemzetállam volt. A nemzetállami önmeghatározás – a dualizmuskori „egységes és oszthatatlan politikai magyar nemzet” nemzetiségi törvényben rögzített alapelvét szem előtt tartva – a két- és többnyelvűség gyakorlata mellett tág teret nyitott az erőteljes nyelv- és identitásváltási folyamatoknak. A jelentős belső iparosodási, migrációs és urbanizációs hullámok különösen a magyarországi németek, szlovákok és zsidók magyarosodását tették tömegessé. A magyar nemzetállami törekvések mindezt közigazgatási és oktatáspolitikai eszközökkel is megpróbálták gyorsítani, s az ebből adódott feszültségek, konfliktusok miatt ez az alapvetően társadalomtörténeti folyamat erős politikai színezetet kapott. A két világháború közötti közép-európai maradék- és utódállamok alkotmányaikban önmagukat szintén nemzetállamként határozták meg, s kezdettől fogva nagy súlyt helyeztek az államilag támogatott asszimilációs politikára. Ezt Romániában, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban és Csehszlovákiában is kezdettől fogva összekapcsolták az agrárreformmal, az oktatási rendszerek államosításával, illetve a határvidékeket megcélzó, katonai és asszimilációs célú betelepítésekkel. Az előadás a két korszak nemzetállami asszimilációs folyamatainak eredményességét összehasonlítva két kérdésre keresi a választ. Megvizsgálja, hogy az 1918 előtti magyar nemzetállam, illetve az 1918 utáni nemzetállamok multietnikus városaiban és etnikai kontaktuszónáiban a spontán vagy az állam által erőltetett asszimiláció miként viszonyult egymáshoz. Másrészt elemzi azokat az okokat, amelyek alapvetően befolyásolták a strukturális szakasztól a nyelv- és identitásváltásig terjedő, általában két- vagy háromgenerációs asszimilációs folyamatoknak a kisebbségi magyar közösségekre gyakorolt hatását.

I N T É Z M É N Y É N E K É S K I S E B B S É G K U T A T Á S I
P R O J E K T J E I N E K L E Í R Á S A :

a) Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézete, Budapest (1977-től)

A Történettudományi Intézet az 1941-ben alapított Teleki Pál Intézet történeti szekciójából 1949-ben a Magyar Tudományos Akadémia Intézeteként jött létre. 2012-től kezdve az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának (BTK) tagintézményeként, 2019-től pedig az Akadémiáról leválasztott BTK önálló intézményeként működik. A magyarországi és a magyar nyelvű történettudomány meghatározó kutatóhelyeként fő feladatának a magyar társadalom és állam történetével kapcsolatos alap kutatások végzését tekinti. Ennek részeként az Intézet témacsoportjai a magyarság honfoglalás előtti évszázadaitól napjainkig terjedően alap kutatásokat folytatnak és eredményeiket kézikönyvekben, forráskiadványokban, hazai és külföldi monográfiákban, tanulmánykötetekben, összefoglaló művekben, tanulmányokban és előadásokban teszik közzé.

b) Selye János Egyetem Tanárképző Kar Történelem Tanszék, Komárom (2007-től)

A Selye János Egyetem Tanárképző Karának Történelem Tanszéke 2005-ben alakult meg. Oktatói ekkortól kezdve folytatnak tudományos kutatói és pedagógiai tevékenységet. A tanszék fő feladata, hogy a történelemkutatás és a pedagógia tudomány legújabb eredményeire egyaránt fogékony történelem szakos pedagógusokat képezzen elsősorban a szlovákiai magyar általános és középiskolák számára. A Tanszéken három szintű – alap, magszteri és doktori képzés folyik.

c) Fontosabb kutatási projektek

- Lokális világok – Együttélés a Kárpát-medencében, MTA Társadalomkutató Központ kutatási programja, 1999–2001.
- Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon a 20. század végén, Akadémiai Kisebbségkutató Műhely, 1999–2001.
- Kisebbségi magyar kulturális és közművelődési intézmények a Kárpát-medencében, Oktatási és Kulturális Minisztérium, 2003.
- Minority governance in Europe. European Centre for Minority Issues, Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002–2003.
- Etnopolitikai modellek Európában, OTKA, 2006–2008.
- Kisebbségi Magyar közösségek a 20. században. Határon Túli Magyarok Hivatala, 2005–2008.
- Kisebbségi pártok szerepe Kelet- és Közép-Európában, OTKA, 2010–2012.
- Esterházy János élete, politikai pályafutása források tükrében, International Visegrad Fund, 2014.
- Kelet-közép-európai nacionalizmusok az első világháború éveiben, OTKA, 2014–2018.
- A trianoni Magyarország tradíció és modernitás határán, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH), 2017–2021.

É L E T R A J Z :

Születési hely, idő: Klobušice (Csehszlovákia) 1953. augusztus 20.

Tanulmányok, fokozatok:

- 1971–1976 Komenský Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, történelem–magyar szak, Pozsony, Doktori program – Pozsony Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet 1976-1977, MTA kandidátusi fokozat MTA 1993, Habilitáció, Debreceni Egyetem 2008.

Munkahelyek

- 1976–1977, SZTA Történettudományi Intézete (Pozsony),
- 1977–1998, MTA Történettudományi Intézet,
- 1998–2000 Akadémiai Kisebbségkutató Műhely, programigazgató,
- 2001–2009 MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, igazgató,
- 2007-től Selye János Egyetem Tanárképző Kar, egyetemi docens (2009-2011 közt a Kar dékánja),
- 2011 novemberétől MTA Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézet, tudományos főmunkatárs.

Nyelvismeret

- Szlovák és cseh felsőfok,
- Német és orosz középfok,
- Angol alapfok.

Tudományos fokozat

- Történettudomány kandidátusa (1995) – Budapest, MTA
- Egyetemi docens Dr. habil.(2008) Debreceni Egyetem

Kutatási területek

- Cseh és szlovák történelem a 19-20. században,
- A nemzetiségi kérdés Magyarországon és Közép-Európában a 19-20. században,
- A magyar nemzeti kisebbségek története a 20. században,
- Etnikai térszerkezeti változások a kelet-közép-európai határmenti régiókban,
- 20. századi kisebbségi, etnopolitikai konfliktusok a Magyarországgal szomszédos államokban,
- A magyar kisebbségek 20. századi migrációs és asszimilációs veszteségei.

Kutatási projektek

- Első bécsi döntés okmánytára OTKA-kutatás (1998–2000),
- Működő kisebbségi autonómiamodellek Európában (1999–2001),
- Kisebbségi magyar kulturális és közművelődési intézmények a Kárpát-medencében (Oktatási és Kulturális Minisztérium) 2003,
- Kárpát-medencei interetnikus tudásmenedzsment MTA-IKM közös projekt 2004,
- A Kárpát-medencei kisebbségi magyar lakta települések és régiók a 20. században. Etnikai térszerkezeti, közigazgatási és nyelvi folyamatok. A magyar kisebbségek településszintű integrált adatbázisa című 5/44/2002. számú NKFP-kutatási program 2002–2005,
- Etnopolitikai modellek Európában OTKA-kutatás 2006–2008,
- Kisebbségi pártok szerepe Kelet- és Közép-Európában (OTKA-kutatás 2010–2012),
- Esterházy János élete és politikai pályafutása a források tükrében (Visegrádi Alap (2013–2014),
- Kelet-közép-európai nacionalizmusok az első világháború éveiben (OTKA–2014–2018).

Legfontosabb munkái

- A szlovákok története, Budapest 1993.
- Szlovák nemzeti mozgalom – magyar nemzetiségi politika 1867–1918. Pozsony 1995.
- A közép-európai államok kapcsolatai, Budapest 1997.
- Dunatáji dilemmák. Nemzeti kisebbségek – kisebbségi politika a 20. századi Kelet-Közép-Európában. Ister, Budapest 1998.
- (Kocsis Károllyal közösen) Changing Ethnic and Politic Patterns on the Present Territory of Slovakia, Budapest 2000.
- A szlovákiai magyarok kényszertelepítései emlékezete 1945–1948. Komárom, 2003
- Kisebbségi léthelyzetek–közösségi alternatívák. Az etnikai csoportok helye a kelet-közép-európai nemzetállamokban. Lucidus, Budapest 2004.
- Jogfosztó jogszabályok Csehszlovákiában 1944–1949. Elnöki dekrétumok, törvények, rendeletek, szerződések. Komárom, 2005.
- Bárdi Nándor–Fedinec Csilla–Szarka László (szerk.): Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Gondolat Kiadó – MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008
- Imre Molnár and László Szarka (Eds.): Memories and reflections of the dispossessed. A collection of memoirs for the 60th anniversary of the Czechoslovak-Hungarian population exchange. Research Institute of Ethnic and National Minorities–László Kecskés Society, Komárom 2010. 237 p.

- Szarka, László (ed.): A Multiethnic Region in East-Central Europe. Studies in the History of Upper Hungary and Slovakia from the 1600s to the Present. (=East European Monographs DCCLXXXVII.) Social Science Monographs, Boulder, Colorado Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey – Institute Balassi, Budapest. Distributed by Columbia University Press, New York 2011. 550 p. ISBN 978-0-88033-690-1
- Bárdi, Nándor – Fedinec, Csilla – Szarka, László (eds.): Minority Hungarian Communities in the Twentieth Century. (=East European Monographs DCCLXXXVII.) Social Science Monographs, Boulder, Colorado Atlantic Research and Publications, Inc. Highland Lakes, New Jersey – Institute Balassi, Budapest. Distributed by Columbia University Press, New York 2011.. 550 p.
- Szarka László–Kiss László–Bartók Béla–Papp József: A modern szlovák nacionalizmus évszázada 1780–1918. Párhuzamos nemzetépítés a multietnikus Magyar Királyságban. Akadémiai Kiadó, Budapest 2011. 217 p.

Öllös László

elnök

Forum Kisebbségkutató Intézet
Komárom, Szlovákia

É L E T R A J Z :

Dunaszerdahelyen érettségizett 1975-ben, 1983-ban tanári oklevelet szerzett a pozsonyi Comenius Egyetem magyar-történelem szakán.

1983–1988-ban a Csemadok KB munkatársa, 1988–1990-ben a pozsonyi magyar gimnázium tanára volt.

Az 1980-as években bekapcsolódott a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottságának munkájába.

1989 novemberében egyik alapítója a Független Magyar Kezdeményezés mozgalomnak.

1994–1995-ben a budapesti Közép-európai Egyetem Politikatudományi Tanszékén szerzett másoddiplomát politológiából.

1995–1996-ban a New York-i New School of Social Research ösztöndíjasa. 2004-ben politikai filozófiából PhD-fokozatot szerzett.

1996-tól a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet elnöke, a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Politológia és Európai Tanulmányok Tanszékének oktatója, 2004-től a komáromi Selye János Egyetem vendégelőadója.

Alapításától 2011-ig tagja a Nemzeti Emlékezet Intézete Elnökségének.

1999–2005-ben a Fórum Társadalomtudományi Szemle első főszerkesztője, később a szerkesztőbizottság elnöke. Elsősorban a posztkommunista országok és az új közép-európai demokráciák politikai fejlődésével, az emberi és a kisebbségi jogok problémáival foglalkozik.

2005-től az MTA köztestületi tagja.

Pap Z. Attila

igazgató

MTA Kisebbségkutató Intézet
Budapest, Magyarország

É L E T R A J Z :

Papp Z. Attila főigazgató-helyettes, intézetigazgató, tudományos főmunkatárs a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpontjában. Ugyanakkor a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Szociológiai Intézetének egyetemi docense. PhD tanulmányait a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Szociológiai Doktori Iskolájában végezte 1997 és 2002 között. Kutatási területei közé tartozik a romák oktatása, a kisebbségi oktatás, a kisebbségek intézményesülési folyamata és az interetnikus kapcsolatok.

Szakmai szervezeti és szerkesztőbizottsági tagságok, felelőségek:

- Magyar Szociológiai Társaság – tag
- REGIO folyóirat – főszerkesztő
- OTKA zsűritag (Szociológia, Demográfia)
- Spektrum Oktatási Központ, Csíkszereda (kuratóriumi elnök)
- Országos Statisztikai Tanács – elnök
- Association for the Study of Nationalism – tag

Oktatott tárgyak:

SPSS (Bevezetés, Többváltozós elemzések) Oktatásszociológia, Kisebbségsszociológia, Kvalitatív és kvantitatív módszerek a szociológiában, Legal Constitutional and Social Situation of Ethnic Minorities in Central and Eastern Europe.

J e g y z e t e k

J e g y z e t e k

J e g y z e t e k

Tartalom

Program magyar nyelven	5
Program szerb nyelven	7
Előszó	9
Várady Tibor NEMZETI KISEBBSÉGEK JOGAI – ESÉLYEK ÉS KÉPLETEK	11
Korhecz Tamás KISEBBSÉGKUTATÁS A VAJDASÁGBAN A JOGTUDOMÁNY ÉS A POLITIKATUDOMÁNY TERÜLETÉN	13
Gábrity Molnár Irén 30 ÉVE A KISEBBSÉGKUTATÁS SZOLGÁLATÁBAN-SODRÁSÁBAN	15
Lázár Zsolt NEMZETI KISEBBSÉGEK DEMOKRATIKUS POTENCIÁLJA A VAJDASÁG AUTONÓM TARTOMÁNYBAN	18
Horváth István ROMÁNIAI MAGYAR KISEBBSÉGKUTATÁS 1989 UTÁN: INTÉZMÉNYES DINAMIKA, SZEREPDEFINÍCIÓK ÉS DILEMMÁK	20
Székely István Gergő EGYENLŐTLEN AKKOMMODÁCIÓ: AZ ERDÉLYI MAGYAR KÖZÖSSÉG HELYZETE A ROMÁNIAI KISEBBSÉGPOLITIKAI REZSIMBEN	23
Cserniczkó István EGY NYELVÉSZETI KUTATÓMŰHELY LEHETSÉGES TÁRSADALMI HASZNÁRÓL: A HODINKA ANTAL NYELVÉSZETI KUTATÓKÖZPONT PÉLDÁJA	26
Szarka László AZ ASSZIMILÁCIÓS FOLYAMATOK NEMZETÁLLAMI SAJÁTÓSÁGAI 1918 ELŐTT ÉS UTÁN	28
Öllős László	33
Pap Z. Attila	34
Jegyzetek	35

Értékkeremtő kisebbségkutatás a Kárpát-medencében

REZÜMÉKÖTET

KIADÓ

Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács
Újvidék, Mišić vajda u. 1.
vmat@vmat.rs | <http://www.vmat.rs>

A KIADÁSÉRT FELEL

Lendák Imre

SZERKESZTETTE

Lendák-Kabók Karolina

LEKTOR

Szabó Andrea

FEDŐLAPTERV

Kapitány Attila

MŰSZAKI SZERKESZTŐ

Barna Csaba

CIP – Каталогизacija y publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323.15(048.3)

ÉRTÉKTEREMTŐ kisebbségkutatás a Kárpát-medencében,
Újvidék, 2019. november 30.-december 1. : rezümékötet / [szer-
klesztette Lendák-Kabók Karolina]. – Újvidék : Vajdasági Magyar
Akadémiai Tanács, 2019 (Budiszava : Dataprint). – 39 str. : slike
autora ; 21 cm

Tiraž 80. – Sadrži biografske beleške o autorima.

ISBN 978-86-89095-16-6

a) Националне мањине – Апстракти

COBISS.SR-ID 331820039

Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács

Újvidék, Vojvode Mišića 1.

e-mail: vmat@vmat.rs

web: www.vmat.rs